

УДК 631.145:004(477.85)

СТАН ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК: ОБЛІК І АНАЛІЗ

Штифаніч Р.В.

В статті розглядається роль інформації та обчислювальної техніки, як необхідних складових для здійснення управлінського обліку в агроформуваннях. На матеріалах Чернівецької області зроблено аналіз інформаційного та комп'ютерного забезпечення підприємств АПК на регіональному рівні.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, управлінський облік, обчислювальна техніка.

ВСТУП

Прискорення науково-технічного прогресу пред'являє усе більш високі вимоги до інформаційного забезпечення органів управління. Ефективність цього виду діяльності, що ставить своєю метою підготовку й обґрунтування управлінських рішень, багато в чому визначає ефективність управління в цілому. У контексті теорії управління соціальними системами інформація розглядається як чинник управління, вона необхідна на всіх етапах управлінської діяльності. Через інформацію здійснюється вплив на формування управлінських рішень, координація діяльності суб'єктів управління, контроль за реалізацією управлінських рішень тощо.

Підвищення вимог до організації служби інформації в системі управління викликане високим динамізмом сучасного виробництва, частковою зміною параметрів основних факторів виробництва і вимог до одержуваної продукції (послуг). Тільки систематизована інформація та її глибокий аналіз дасть змогу визначити ефективність організаційно-економічних, агротехнічних, соціальних та екологічних заходів і залежно від умов, що складаються, змінювати намічену програму [1]. Особливо важливим є застосування обчислюваної техніки у сфері обліку та аналізу, що безумовно пришвидшує і піднімає якість обробки отриманої інформації на значно вищій рівень.

Формулювання мети статті і завдань. У сучасних умовах світового соціально-економічного розвитку, особливо важливою областю стало інформаційне забезпечення процесу управління, що складається в зборі і обробці інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Існуюча нині система розповсюдження науково-технічної інформації, впровадження наукових розробок і передових технологій не відповідає новим виробничим відносинам. Керівники новостворених агроформувань через відсутність достовірної інформації в більшості випадків приймають не зважені і не цілком об'єктивні управлінські рішення. Тому потрібно удосконалювати саму організацію науково-консультаційного, інформаційного та комп'ютерного забезпечення низових структур агропромислового комплексу.

При вивченні інформаційної системи управління агропромисловим виробництвом застосовувались методи порівняння, синтезу та аналізу.

Питанням особливостей інформаційного забезпечення управління АПК в сучасних умовах присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Ф.Ф. Бутинця, Д.П. Доманчука, М.І. Ковальчука, Н.А. Хруща, М.Г. Чумаченка та інших.

Метою статті є визначення сучасного стану, ролі і значення інформаційного забезпечення в діяльності і розвитку підприємств АПК на регіональному рівні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Будь-які процеси як в економіці в цілому так і в управлінні зокрема не можуть відбуватися в інформаційному вакуумі. Інформаційні процеси є не самоціллю, вони закликані в кінцевому підсумку управляти матеріальними потоками, взаємодією матеріальних і інформаційних потоків. Основним чинником впливу на процеси інформатизації та розвитку інформаційного суспільства в світі та в Україні у 2008-2009 рр. була і залишається фінансово-економічна криза, яка охопила усі сфери життєдіяльності суспільства та держави.

Виробникам сільськогосподарської продукції необхідно володіти інформацією про стан виробництва, цін, кон'юнктуру на ринку та багато інших. Звичайно, що своєчасне та повне отримання інформації дає можливість прийняти стратегічні рішення, вжити необхідних заходів. Проте сучасне забезпечення інформацією сільгоспвиробників все ще має певні недоліки. А саме: недостатнє забезпечення в сільській місцевості засобами збору та обробки інформації, застарілість та недостовірність її, застарілі методи збору інформації та неоперативна її передача. ІТ-сфера належить до найбільш динамічних та наукомістких сфер

життєдіяльності суспільства та держави, тому у ній завжди існує потреба у кваліфікованих кадрах. На сьогодні практично кожна організація, незалежно від роду діяльності та форми власності, має потребу в автоматизації своєї роботи та підвищенні інформаційної та комп'ютерної грамотності свого персоналу. В області ось уже декілька років як започатковано навчання на різноманітних курсах цільового призначення аграрного спрямування. Консультаційні послуги є однією із основних складових інформаційного середовища. Тому основні підходи до надання такого виду послуг в сільському господарстві повинні співвідноситися з підходами, опрацьованими в завданнях Національної програми інформатизації [2,15]. Протягом 2009 року в області виконувались завдання (проекти) регіональних програм інформатизації з терміном впровадження у 2008-2009 рр., у тому числі проекти щодо: впровадження системи електронного цифрового підпису; впровадження інформаційно-аналітичної системи „ТЕР-ІНФО”; реалізації проекту „Органи місцевого самоврядування Чернівецької області: інформаційно-комунікативний прорив”;

Поряд із створенням сприятливих умов для виробництва і реалізації продукції виникає необхідність у мережі інформаційно-консультаційних центрів і служб дорадництва [3]. Головною метою процесу становлення і розвитку інформаційно-консультаційної інфраструктури АПК в регіоні повинно стати формування мережі інформаційно-консультаційних установ різних форм власності, які охоплюють своєю діяльністю сільськогосподарські підприємства і підприємства інфраструктури агробізнесу в регіоні [2,17]. Враховуючи те, що служби розповсюдження сільськогосподарських знань і інформації (дорадництва) є важливим інструментом держави у виконанні нею функцій по розповсюдженню досягнень науково-технічного прогресу й інформації, державна підтримка науково-освітніх програм служб необхідна [4,359]. Основними постачальниками науково-технічної інформації є науково-методичні і науково-технічні центри аграрної науки.

Головною установою Центру наукового забезпечення регіону є Буковинський інститут агропромислового виробництва. Одним із найважливіших завдань Центру є поширення сільськогосподарських наукових знань, також інститут разом із місцевими органами виконавчої влади розробляються цільові Програми розвитку агропромислового виробництва області, формується і реалізується програма інформаційно-консультаційного забезпечення АПК, здійснюється науково-методичне керівництво, реалізуються заходи щодо підвищення кваліфікації кадрів агропромислового виробництва, здійснюється маркетинг науково-технічної продукції.

Інформація в сфері агронауки надходить до свого користувача через проведення тематичних семінарів, консультацій, конференцій. Так проведений на початку лютого 2010 року регіональний конференції “Розвиток агропромислового комплексу Буковини – інноваційний підхід” було висунуто думку про створення на Буковині агропромислового кластеру. Формування кластерів в агропромисловому комплексі передбачає підвищення інноваційного рівня діяльності, забезпечення ефективного інформаційного обміну учасників, створення системи підготовки спеціалізованих кадрів для забезпечення потреб агропромислового сектору. Аби кожен охочий мав змогу ознайомитися з діяльністю кластеру, заплановано створити веб-портал.

Інформаційна діяльність стосується всіх підрозділів підприємства, всіх процесів, що відбуваються під час його функціонування. Це потребує залучення висококваліфікованих та ініціативних працівників, створення системи підвищення кваліфікації персоналу, проведення професійної підготовки [5,76]. Основний контингент інформаційно-консультаційних служб – спеціалісти-консультанти, які свою роботу зосереджують на практичній допомозі сільськогосподарським виробникам безпосередньо в господарствах, інформуванні про новинки шляхом індивідуальних контактів чи організацією колективних бесід, тощо. Обсяг реалізованих послуг за кодами КВЕД 72.10.0, 72.21.0, 72.22.0, 72.30.0, 72.40.0, 72.50.1, 72.50.2, 72.60.0 (діяльність у сфері інформатизації) за 2008 рік, згідно форми №1-послуги (річна) Держкомстату, становить 3,96 млрд. грн. Хочеться відмітити, що впродовж останніх років надання консультаційних послуг і наукових досліджень та розробок в сільському господарстві займає досить стабільні позиції в загальному обсягу наданих послуг (Таблиця 1). І цілком закономірно, що в час швидкого розвитку інформаційних технологій, в сфері сільськогосподарського виробництва також існують позитивні зрушення в цьому напрямку: швидкий розвиток та інтеграцію комп'ютеризованих систем для обробки статистичної інформації, появу великої кількості науково-технічної інформації та спеціалістів, які здатні працювати із нею для творення баз даних та інформаційних систем, проведення тематичних семінарів та надання консультацій з питань управління.

Таблиця 1 Динаміка обсягу інформаційних послуг наданих населенню

	Обсяг послуг, реалізованих населенню, тис. грн..				Частка послуг, реалізованих населенню у загальному обсязі реалізованих послуг, відсотків				Відхилення (2008р. до 2005р); +;-
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	
Всього надано послуг населенню	300445	353495	428207	493325	100,0	100,0	100,0	100,0	192880
в т.ч.: надання консультаційних послуг підприємцям	27968	35687	50093	59785	9,9	10,1	11,7	12,1	31817
дослідження і розробки	1108	1358	1458	1512	0,4	0,4	0,3	0,3	404

Розраховано за даними ГУС в Чернівецькій обл..

Хоча відмічається і поступове зниження, проте це зумовлено збільшенням реалізованим послуг в інших сферах діяльності. Так, збільшення протягом чотирьох років консультаційних послуг на 31817 тис. грн.. свідчить про зростаючу потребу населення в отриманні необхідної інформації. Аналогічна ситуація і в сфері досліджень, проте варто зауважити, що збільшення надання послуг в сфері наукових досліджень на 404 тис. грн.. за чотири роки є досить незначною. А тому, як наслідок, в сільському господарстві Чернівецької області за 2007-2008 рр. було використано всього 4 корисні моделі та 12 раціоналізаторських пропозицій і не зроблено жодного нового промислового зразка чи винаходу.

Дуже важливим для систематизації інформаційних потоків, повноцінного та об'єктивного обліку є забезпечення підприємств аграрно-промислового комплексу комп'ютерними системами. Застосування обчислювальної техніки вносить значні зміни до організації управлінського обліку, причому з допоміжного засобу комп'ютер перетворюється на визначний фактор його організації процесу управління. Ці зміни зумовлені тим, що

змінюються способи обробки даних, при яких забезпечується різна швидкість надання звітної інформації. В різних системах управлінського обліку (від паперової до комп'ютерної) вона досягається раціональною організацією облікових даних та передачею за всіма напрямками. Звичайно, можна спробувати здійснювати управлінський процес і без комп'ютерів, але в такому випадку на підприємстві слід організувати належний ступінь управління в цілому. А це, як правило, буває вкрай рідко. Проте підхід до створення повноцінної комп'ютеризованої системи повинен бути обґрунтований, оскільки в більшості випадків агропідприємства не забезпечені персоналом відповідно кваліфікації, суттєво обмежені у фінансових ресурсах та передбачає різноплановість напрямів діяльності. За статистичною інформацією Держкомстату, кількість електронних обчислювальних машин (далі – ЕОМ), що використовувались підприємствами, організаціями та установами України у 2008 році, порівняно з 2007 роком зростає на 16,3 % і становить понад 2,93 млн. одиниць із залишковою вартістю загалом майже 5,2 млрд. грн. На фоні минулорічного показника зростання (18,9 %) відбулось зниження темпів комп'ютеризації підприємств України.

Таблиця 2 Забезпеченість регіону обчислювальною технікою

	Кількість підприємств (організацій), які мають на балансі ЕОМ	Всього ЕОМ всіх типів, одиниць
Всього в Україні	173500	2933679
в т.ч. Чернівецька область	16041	33382
у відсотках до загальної кількості	9,2	1,1
із загальної кількості: в агропромисловому секторі області	974	1889
у відсотках до загальної кількості в області	6,1	5,7

Розраховано за даними Держкомстату України та ГУС в Чернівецькій обл..

Зрозуміло, що для повноцінного управління необхідна консолідована інформаційна система, яка б давала можливість покращувати управлінський процес. Проте, як ми бачимо із наведеної таблиці, що Чернівецька область має всього трохи більше одного відсотка ЕОМ із загальної кількості в Україні. І якщо в

середньому по Україні на одне підприємство приходить майже 17 одиниць обчислювальної техніки, то в досліджуваному регіоні цей показник становить всього 2 одиниці. Ситуація забезпечення ЕОМ в сільському господарстві області загалом відповідає загальній картині – приблизно 2 одиниці на одне господарство. При цьому не слід забувати, що розраховані показники є лише середніми числами і не показують реальний стан. Також не враховані можливості ЕОМ, адже приблизно 40 відсотків із наявної обчислювальної техніки є морально та фізично застарілою. А отже, навіть за умов зростання обсягів виробництва його ефективність не підвищиться через використання застарілого обладнання та технологій. Що в свою чергу сприятиме зростанню рівень витрат. Аналізуючи наявність парку обчислювальної техніки та суб'єктів, які його використовують, у регіональному розрізі варто зазначити, що найбільша кількість комп'ютеризованих суб'єктів господарської діяльності знаходиться у місті Києві (24,1% від загальної кількості), а також у Донецькій (8,1%), Харківській (7,0%) та Дніпропетровській (7,0%) областях, найменша – у місті Севастополі (0,24%), Чернівецькій (1,14%), Тернопільській (1,29%) та Кіровоградській (1,33%) областях. Але, враховуючи те, що у регіонах-лідерах, за статистикою, зареєстровано більше господарюючих суб'єктів, картина, що спостерігається, є цілком логічною.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи все вище викладене можна зробити висновок, що на регіональному рівні підприємства сільського господарства досі не мають організованої інформаційно-аналітичної системи АПК, яка б повною мірою забезпечувала сільгоспвиробників об'єктивною, своєчасною та повноцінною інформацією. Загалом, питання надання послуг, формування та функціонування аграрного ринку, розвитку інфраструктури села нині набувають особливої ваги, адже від темпів їх вирішення залежить подальший розвиток усіх типів агроформувань. В даному напрямку робота зводиться до надання консультаційних послуг. В подальшому варто здійснювати дослідження для створення гнучкої та повноцінної системи інформаційно-аналітичного забезпечення агроформувань, адаптованої до сучасних ринкових умов. Оскільки в умовах застосування обчислювальних систем управлінського обліку методологія обліку змінюється в різних напрямках: змінюється система обліку, обліковий процес, підвищується рівень управління, відбувається якісна та кількісна зміна облікового апарату та його функцій; при цьому наукові основи теорії та організації управлінського обліку залишаються незмінними.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Попелнуха К.М. Особливості інформаційного забезпечення управління агропромисловим виробництвом у сучасних умовах / К.М. Попелнуха // Зб. наук. Праць УДАУ. – Умань. – 2005. – Вип.59. – С.582-587.
2. Калачевська Л.І. Формування аграрного інформаційного простору в регіональному підкомплексі / Л.І. Калачевська // Вісник СНАУ. – 2008. – Випуск 12/1. – С.14-21
3. Організація управління аграрною економікою: [монографія] / [М.Ф. Кропивко, В.П. Немчук, В.В.Росоха, С.О.Юшин та ін.] за ред. М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2008. – 418с.
4. Топалов А.Д. Організація виробництва в підприємствах АПК / А.Д.Топалов, С.В. Скоробогатько, В.А. Ільяшенко / К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 380с.
5. Іванова В.В. Роль інформаційної стратегії в діяльності підприємств АПК / В.В. Іванова // Економіка АПК. – 2007. - №1. – С.72-76.

Штифанч Руслана Василівна, аспірант, Подільський державний аграрно-технічний університет